

УДК 338.64

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ І ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

FINANCIAL MANAGEMENT AND FINANCIAL CONTROL AT REGIONAL LEVEL

Кульчицький М.І.

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту,
Львівський національний університет імені Івана Франка

Корнілова Є.Є.

студентка економічного факультету,
Львівський національний університет імені Івана Франка

Проаналізовано управління фінансами України, зокрема фінансовий контроль на регіональному рівні. Опрацьовано дослідження і публікації вітчизняних учених щодо тематики. Виділені не вирішені раніше частини загальної проблеми дали змогу розробити заходи щодо її вирішення та сформувані відповідні висновки.

Ключові слова: управління фінансами, фінансовий контроль, регіональний рівень, фінансовий контроль на місцевому рівні, фінансова система, фінансова політика, ревізія, аудит.

Проанализировано управление финансами Украины, в том числе финансовый контроль на региональном уровне. Обработаны исследования и публикации отечественных ученых относительно тематики. Выделенные не решенные ранее части общей проблемы дали возможность разработать мероприятия относительно ее решения и сформулировать соответствующие выводы.

Ключевые слова: управление финансами, финансовый контроль, региональный уровень, финансовый контроль на местном уровне, финансовая система, финансовая политика, ревизия, аудит.

Ukrainian financial management was analyzed, including financial control at regional level. Researches and publications on topics of local scientists were processed. Selected unsolved aspects of the problem made it possible to develop measures to solve it and form our own conclusions.

Keywords: Local Government Finance, financial control, local level, financial control at the local level, financial system, financial politics, revision, audit.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Обов'язковою запорукою успішного функціонування будь-якої країни виступає правильне, обґрунтоване, систематизоване управління фінансами цієї країни. Однією з ключових функцій такого управління є державний фінансовий контроль, зокрема фінансовий контроль на регіональному рівні. Рівень соціального й економічного розвитку держави, поліпшення якості роботи усіх галузей суспільного життя безпосередньо залежить саме від його організації.

Завданням першої необхідності державного контролю на регіональному рівні є досягнення високої ефективності державних видатків на основі подальшої оптимізації витрачання місцевих бюджетних коштів.

Існування проблеми управління фінансами і фінансового контролю на регіональному рівні,

у тому числі й використання місцевих бюджетів, аналіз ефективності бюджетних видатків і, як наслідок, вироблення обґрунтованих пропозицій щодо їх оптимізації, усунення порушень і недоліків, що мають місце у певному регіоні, повинні бути вирішені шляхом упровадження низки заходів.

Дослідження цього питання є надзвичайно важливими, оскільки єдині нормативно-правові та методологічні основи здійснення фінансового контролю на регіональному рівні, правові механізми взаємодії його ланок і чітке розмежування функцій та повноважень органів контролю є дуже недосконалими, що проявляється у неузгодженості, протиріччях та дублюванні контрольних заходів.

Потреба у підвищенні ефективності фінансового контролю на регіональному рівні диктується ускладненням фінансових аспектів діяльності в ринкових умовах, зокрема активним

залученням комерційних структур, використан-
ням інфраструктури місцевих фінансово-кре-
дитних установ та банків для обслуговування
державних коштів.

Ефективний фінансовий контроль на регі-
ональному рівні здатен зміцнити довіру насе-
лення до державної влади та забезпечити
добробут громадян. Фінансовий контроль на
регіональному рівні є незалежним джерелом
для виявлення причин порушень, а також ефек-
тивним засобом для прийняття рішень щодо
запобігання порушенням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в
яких започатковано розв'язання даної проблеми
і на які спираються автори. Ефективне функ-
ціонування фінансової системи країни, прове-
дення цілеспрямованої фінансової політики за
допомогою фінансового механізму залежать від
організації управління фінансами в державі.

Управління фінансами в державі здійсню-
ється через систему державних органів та
інститутів за допомогою форм і методів орга-
нізації управлінської діяльності. Ця діяльність
зумовлена історичними, економічними та полі-
тичними умовами розвитку держави і підпоряд-
ковується фінансовій політиці.

Управління фінансами – це система методів і
форм організації фінансових відносин, які вико-
ристовує фінансовий апарат для ефективного
формування, розподілу і використання фінансо-
вих ресурсів суб'єктів господарської діяльності
для досягнення поставлених цілей та запланов-
ваних результатів.

Фінансовий контроль визначається фінан-
совою діяльністю держави й є однією із стадій
управління фінансами. Реалізація контрольних
функцій у галузі фінансів здійснюється за двома
напрямами: з одного боку, це контроль після
завершення стадій формування, розподілу
та використання державних грошових коштів,
свого роду підсумковий контроль, з іншого –
це контроль, що здійснюється на кожній із цих
стадій, тобто оперативний контроль. Фінансо-
вий контроль виступає як діяльність держав-
них органів і недержавних організацій із забез-
печення законності, фінансової дисципліни і
доцільності під час мобілізації, розподілу, ви-
користання грошових коштів і пов'язаних із цим
матеріальних цінностей.

В управлінні фінансами виділяють декілька
функціональних складників: планування, стра-
тегічне управління, оперативне управління та
контроль.

Основними методами фінансового контр-
олю є перевірки, ревізії, обстеження та аналіз.
Види фінансового контролю, механізм його
здійснення регулюються фінансовим законо-
давством [1].

Органи, що здійснюють фінансовий контр-
оль, утворюють систему із трьох груп: органи,
що здійснюють загальнодержавний контр-
оль (Верховна Рада, Кабінет Міністрів Укра-

їни); органи відомчого фінансового контролю
(Мінфін України, Нацбанк України та ін.); органи,
що здійснюють незалежний фінансовий контр-
оль (аудиторські організації).

Центральним спеціалізованим органом дер-
жавної виконавчої влади з управління фінан-
сами є Міністерство фінансів України (Мінфін
України), яке підпорядковується Кабінету Міні-
стрів і входить до його складу. На Міністерство
фінансів покладені основні функції, завер-
шальними з яких є безпосередньо контроль,
ревізія, перевірка фінансово-господарської
діяльності всіх державних організацій, установ
і підприємств.

Управління оподаткуванням в Україні
покладене на Державну податкову службу Укра-
їни (ДПС України). ДПС України є центральним
органом виконавчої влади, діяльність якого спря-
мовується і координується Кабінетом Міністрів
України через міністра фінансів України. ДПС
України входить до системи органів виконавчої
влади і забезпечує реалізацію єдиної державної
податкової політики, контролює правильність
обчислення податків та інших обов'язкових
платежів і своєчасність їх сплати, накладає
штрафні санкції та адміністративні стягнення на
порушників податкового законодавства.

До системи органів Державної податкової
служби України належать центральний апа-
рат і територіальні органи державні податкові
служби в Києві, областях, округах (на два і
більше регіони), державні податкові інспекції у
районах, містах (окрім Києва), районах у містах,
міжрайонні, об'єднані та спеціалізовані дер-
жавні податкові інспекції [2].

Управління фінансовою системою України
досліджували такі вітчизняні вчені, як Н.Є. Селю-
ченко та З.К. Шмігельська. У своїй праці вони
підтвердили, що ефективність функціонування
фінансової системи істотно залежить від опти-
мальності розподілу та перерозподілу, що має
бузуватися на відповідності отриманих кожним
суб'єктом доходів його вкладу у виробництво
ВВП. Над реалізацією цього завдання пови-
нні працювати усі сфери та ланки фінансової
системи.

Одним з основних завдань органів управ-
ління фінансовою системою є забезпечення
злагодженості у функціонуванні окремих сфер
і ланок фінансових відносин. Цього досяга-
ють чітким розмежуванням функцій і повнова-
жень між фінансовими органами та інституці-
ями. Водночас потрібно враховувати ймовірні
ризики, що пов'язані з посиленням залежності
вітчизняної фінансової системи від коливань
світових фінансових ринків, зростанням додат-
кового тиску на валютний ринок, можливим
витісненням українських фінансових установ із
відповідних ринків [3].

Стан та проблеми державного фінансового
контролю на регіональному та місцевому рів-
нях також аналізувала І. Іванова. У своїй праці

вона дає прогноз ризиків негативних наслідків від упровадження започаткованої в Україні реформи у системі контролю та робить висновок про необхідність перегляду підходів під час створення сучасної системи державного фінансового контролю в Україні з урахуванням вимог Європейського Союзу та внутрішніх особливостей держави [4].

О. Брежнева-Єрмоленко у своїй статті досліджує питання проблемних аспектів державного фінансового контролю на місцевому рівні і доходить висновку, що досі так і не вдалося створити міцну, ефективно функціонуючу систему державного фінансового контролю діяльності органів місцевого самоврядування, свідченням чого є наявність у фінансовій системі держави низки суттєвих проблем. Окрім того, науковець зазначає, що система державного фінансового контролю діяльності органів місцевого самоврядування, яка існує в Україні, більш схильна розвиватися відповідно до саморегулюючої теорії самоврядування, тому основним недоліком її функціонування є неналежна реалізація функції аудиту дохідної та витратної частин місцевих бюджетів [5].

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Система державного фінансового контролю, яка побудована в Україні, не забезпечує на належному рівні фінансово-бюджетну дисципліну як у цілому в державі, так і на регіональному рівні зокрема. Це є наслідком низки проблем, які створюють тенденції щодо зростання кількості та обсягів основних фінансових порушень.

Однією з основних причин несформованості цілісної системи можна виділити недосконале законодавство. Система державного фінансового контролю України функціонує без існування базового закону, який би встановлював основні поняття у цій сфері, чітко розподіляв би завдання, функції та повноваження між органами державної та місцевої влади, регламентував відносини між суб'єктами та об'єктами контролю, визначав відповідальність та незалежність відповідних уповноважених посадових осіб. Бюджетний кодекс України не регулює цих питань. Норми діючих законів та нормативно-правових актів у сфері державного фінансового контролю не завжди узгоджуються між собою. Методичні рекомендації та інструкції охоплюють лише окремі аспекти. У вищих навчальних закладах фактично відсутній системний навчальний курс із підготовки та підготовки відповідних кадрів у цій сфері.

Наслідком безсистемності у правовому полі стала розбалансована система органів, що забезпечують державний фінансовий контроль та аудит. Діяльність державних органів, що здійснюють контрольні, контрольно-ревізійні, наглядові і фіскальні дії щодо бюджетних коштів регламентується окремими спеціальними законами і нормативно-правовими актами. Водночас

місцеві органи влади не зацікавлені в організації внутрішнього фінансового контролю в регіонах, що призводить до існування малоефективного внутрішнього контролю над витратами коштів місцевих бюджетів та трансфертів.

Наявна система державного фінансового контролю, безумовно, потребує нагальної, однак послідовної і науково обґрунтованої реформування. Його необхідно проводити на основі попередньо розробленої концепції, визначальними факторами якої повинні стати завдання, поставлені перед нею.

Важливими умовами існування системи державного фінансового контролю є її єдність, незалежність та цілісність. Взаємодія органів, що входять до системи, та узгодженість їхніх дій гарантуватимуть максимальну прозорість руху державних коштів, об'єктивне й усебічне інформування, а також належний контроль над усуненням порушень та реалізацією пропозицій.

На нашу думку, кожен орган контролю, як вищий державний, так і регіональний, повинен володіти своєю «функціональною нішею», що дало би змогу цілеспрямовано впливати на фінансову політику України та її регіонів.

Ми вважаємо, що окремі заходи зі збільшення кількості перевірок на регіональному рівні контролюючими органами не призведуть до суттєвого покращення стану фінансів України. У зв'язку із цим необхідно концептуально визначитися щодо моделі муніципального фінансового контролю та етапів її впровадження, окреслити коло законодавчих та нормативних актів, що забезпечуватимуть правову базу, та здійснити фінансово-економічні розрахунки такої моделі.

Відсутність відповідної координації призводить до дублювання перевірок, паралелізму в роботі, розпорошенню зусиль органів контролю, як результат, їх діяльність не є всеохоплюючою. Здійснення спільних заходів сприятиме комплексному підходу та глибшому аналізу. Створення єдиної вдосконаленої системи автоматично підвищить роль усіх органів, що входять до неї.

Ще однією характеристикою системи державного фінансового контролю, на нашу думку, повинна стати її всеосяжність. Чим більший обсяг державних коштів потрапить під контроль, тим повнішою й якіснішою буде інформація, що надається владним органам та громадськості; зменшиться обсяг питань, не перевірених співробітниками органів контролю, а отже, порушники бюджетної дисципліни не залишаться безкарними.

Система державного фінансового контролю також повинна:

- оперативно, адекватно та професійно реагувати на будь-які зміни в економіці та законодавстві;

- максимально повно забезпечувати здійснення попереднього, поточного та наступного контролю.

У сучасному світі застосування найсучасніших інформаційно-технологічних інструментів, що забезпечують результативність та ефективність фінансового контролю щодо формування та виконання державного (регіонального) бюджету, постає одним з актуальніших заходів щодо покращення досліджуваного питання.

Окрім того, забезпечення достовірності та надійності інформації про державні (місцеві) видатки, соціально-економічну результативність та ефективність витрачання державних (місцевих) коштів – не менш важливий аспект.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Усунення недоліків і суперечностей здійснення державного фінансового контролю місцевих бюджетів потребує комплексного підходу в частині вирішення основних питань на теоретичному та методичному рівнях.

Треба зауважити, що головною метою державного (регіонального) фінансового контролю було й є забезпечення стабільності та економічної безпеки держави (регіону), а для цього необхідно:

- збільшити дохідну частину державного (регіонального) бюджету, у тому числі й за рахунок пошуку альтернативних джерел надходжень;
- досягти економічного, ефективного використання видаткової частини бюджету;
- домогтися скорочення кількості правопорушень у фінансовій сфері шляхом проведення попереднього контролю (експертизи проектів рішень).

Усе зазначене вище визначає пріоритетні завдання системи державного фінансового контролю держави. Ігнорування хоча б одного з них не дасть змоги досягти головної мети державного фінансового контролю.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Адміністративне право України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://bookss.co.ua/book_administrativne-pravo-ukrani_825/14_tema-derzhavne-upravlnnya-u-sfer-fnansv
2. Державне управління фінансами в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://4vuz.com.ua/book_37_glava_16_3.3_Derzhavne_upravlinnja_f.html
3. Селюченко Н.Є. Управління фінансовою системою України / Н.Є. Селюченко, З.К. Шмігельська [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/15915/1/56_366-371_Vis_725_Ekonomika.pdf
4. Іванова І. Стан та проблеми державного фінансового контролю на регіональному та місцевому рівні / І. Іванова [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/monitor/Desember/04.htm>
5. Брежнєва-Єрмоленко О. Проблемні аспекти державного фінансового контролю на місцевому рівні / О. Брежнєва-Єрмоленко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sophus.at.ua/publ/2012_12_11_12_kampodilsk/sekcija_9_2012_12_11_12/problemni_aspekti_derzhavnogo_finansovogo_kontrolju_na_miscevomu_rivni/19-1-0-429